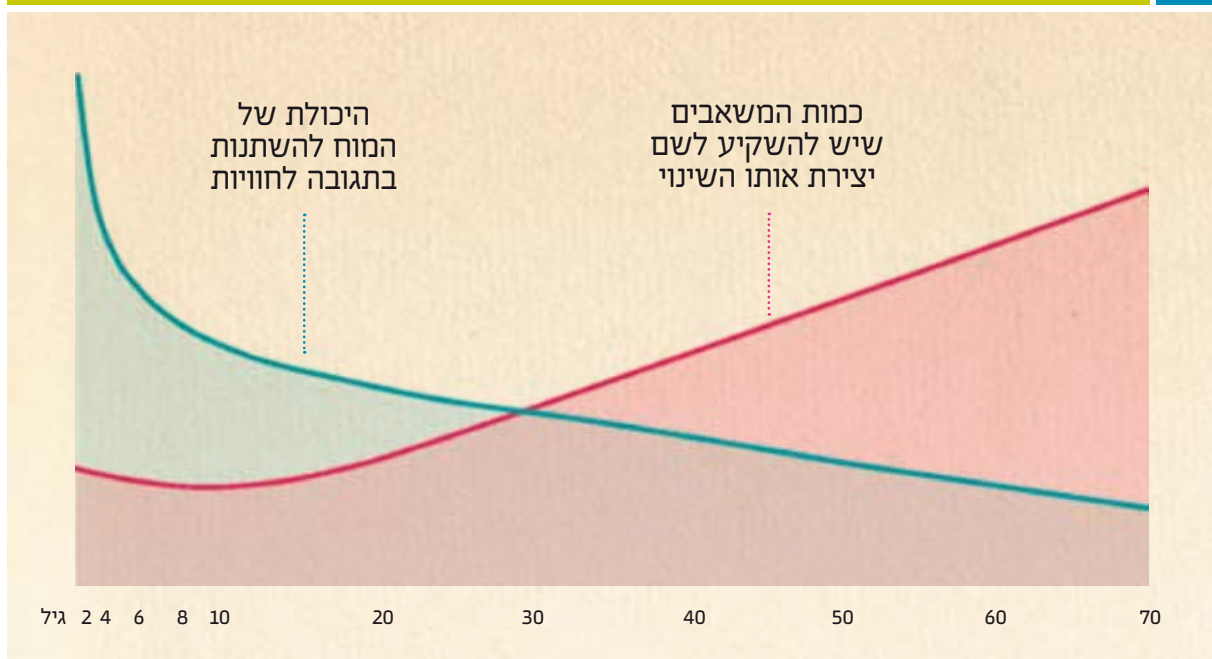

הקפיצה החברתית - הגיל הרך תחילה

הרחבת אחריות המדינה לחינוך בגיל הרך

מעטים הנושאים שיש לגביהם תמימות דעים במחקר כמו ההסכמה הרחבה סביב הקביעה כי התקופה שבה נקבע מסלול חייו של הילד היא שנותיו הראשונות. מוחו של הפעוט מתעצב כמעט לחלוטין בשלוש השנים הראשונות בחייו, וכל חוויותיו בשנים אלו – החיבוקים האוהבים מההורים, כמות המילים שמגיעות לאוזניו בכל יום, המשחקים שהוא משחק בהם – ישפיעו עליו למשך כל חייו, גם בעוד 20, 40 ו-60 שנה. קצב התפתחות המוח בתקופה זו מהיר מאוד, ומושפע עמוקות מהסביבה. מוחו של תינוק הגדל בסביבה שאינה די בטוחה ואשר דלה בגירויים יתפתח פחות מזה של תינוק הגדל בסביבה מיטיבה ובטוחה, ואת הנזקים הללו כמעט בלתי אפשרי לתקן בעתיד¹. התרשים הבא ממחיש את היכולת ההולכת ופוחתת של המוח להתפתח ולהשתנות מרגע הלידה ועם העלייה בגיל בתגובה לגירויים, ובהתאם – את מידת ההשקעה, ההולכת וגדלה, הנדרשת – ככל שעולים בגיל – על מנת לגרום לו להשתנות בתגובה לחוויות ולחשיפה לגירויים.

ככל שמתערבים מוקדם, ההשפעה גדולה והעלות קטנה²

מקור: P. Levitt & Center on the Developing Child at Harvard University (2009) as cited in Harvard University, Center on the Developing Child. (2016). From best practices to breakthrough impacts: A science-based approach to building a more promising future for young children and families

לכאורה, דומה שהנוסחה טריוויאלית: מעוניינים ליצור הזדמנויות פתיחה דומות לכל הילדים? השקיעו בחינוך איכותי לכולם בגיל המעצב ביותר שישפיע על כל מסלול חייו של הילד. כמה אבסורדי אם כך שדווקא בתקופה זו, נותרים ההורים ללא מענה שוויוני ממלכתי. שדווקא בתקופה המעצבת של חיי הילדים, נפערים פערים עצומים בין הורים שיכולים להרשות לעצמם מסגרת פרטית שמחירה 4,000 שקל – שאינה מסגרת איכותית בהכרח, לבין מי שאין להם אפשרות כזאת. אלו האחרונים מאלתרים פתרונות שלא תמיד מספקים את הטיפול הרצוי וכך, דווקא בתקופה החשובה והמשמעותית ביותר בחייהם של הפעוטות, נוצר הפער הראשון.

אנחנו מציעים לשנות את ההתייחסות לחינוך בגיל הרך באופן שהמדינה תקבל עליו אחריות מלאה – פדגוגית, תקציבית, ניהולית.

כן, זה דורש מהפכה. אנו סבורים שהגיעה השעה.

הגדרת הצורך

הגיל הרך הוא תקופת חיים קריטית, שבה מונחות אבני היסוד להתפתחות הילד. בעשורים האחרונים הולכת וגוברת המודעות לחשיבותו המכרעת של החינוך בגיל הרך להתפתחות המיטבית של ילדים מכל הבחינות – רגשית, שפתית, מוטורית, קוגניטיבית ועוד. אף כי לגנטיקה יש השפעה רבה על יכולותיו של הילד, מחקרים קובעים שהיא אינה בהכרח משמעותית יותר בהשוואה להשפעתם של המשתנים הסביבתיים, הנובעים מהטיפול ומהחינוך שהוא מקבל.

חום, אהבה ויחס אישי חיוניים להתפתחותו הרגשית והקוגניטיבית של הילד. הגם שאין הבדל במידת האהבה שמרעיף הורה עשיר על ילדו לעומת הורה עני, אין להמעיט במידת חשיבותם של משתנים נוספים, המושפעים מהרקע הסביבתי. התרשים הבא ממחיש כיצד מעמד חברתי-כלכלי נמוך עלול לגרום מצד אחד לחסך בחשיפה לחוויות ולהתנסויות מעשירות, ומן הצד האחר – למצבי עקה, להתפתחות בלתי מספקת של המוח ושל מערכת העצבים המרכזית ולפגיעה ביכולות.

* כמה מילים הוא שומע: הפערים בין ילד ממעמד גבוה לילד ממעמד נמוך⁵

סוג המילים ששומע	כמה מילים שומע בשעה	רקע משפחתי
5 חיוביות, 11 איסורים	616 מילים	מעמד נמוך
12 חיוביות, 7 איסורים	1,251 מילים	מעמד בינוני
32 חיוביות, 5 איסורים	2,153 מילים	מעמד גבוה

* כמה מילים הוא למד עד גיל 3: הפערים בין ילד ממעמד גבוה לילד ממעמד נמוך

ילדים ממעמד גבוה	ילדים ממעמד בינוני	ילדים ממעמד חלש
1,100 מילים	700 מילים	500 מילים

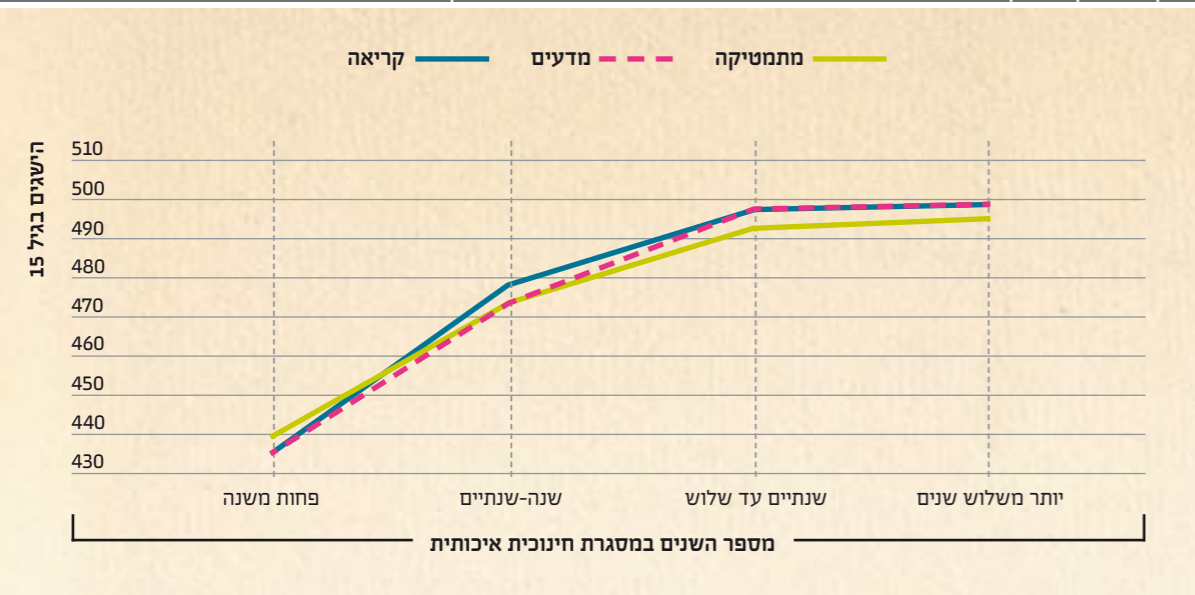
מבוסס על: Hart & Risley (2003)

אין בדברים אלה כדי להביע שיפוט ערכי בנוגע ליכולות ההורות בקרב אוכלוסיות חלשות. להפך: אנו ממליצים להעניק לאוכלוסיות חלשות סיוע – בפן החינוכי, בפן ההורי ובפן הכלכלי על מנת שיוכלו לאפשר לילדיהם הזדמנויות שוות ולמנוע אי-שוויון קוגניטיבי, אי-שוויון בהישגים הלימודיים ואי-שוויון בהמשך החיים.⁶ מאחר שחינוך הוא מהמשתנים החשובים ביותר למוביליות חברתית, אנו מדגישים נושא זה.

למסגרות חינוכיות משמעותיות בגיל הרך ולחשיפה לחוויות והתנסויות מגוונות יש השפעה ארוכת טווח: לא רק ביצועיה הקוגניטיביים של הילדה עולים, אלא מתברר גם הקשר הישיר להישגיה הלימודיים בגילים המאוחרים. כך למשל, מבחן פיז"ה שהשווה בין מיומנויות לימודיות בגילאי התיכון במדינות שונות, הראה כי ילדים שלמדו בתכניות חינוכיות לגיל הרך קיבלו ציונים גבוהים יותר במבחני הקריאה.⁷ כן נמצא קשר חזק בין משך הזמן שבו שהתה הפעוטה במסגרת החינוכית לבין עלייה ליניארית בציוני המבחנים שלה באוריינות, במתמטיקה ובמדעים.⁸

* חינוך איכותי בגיל הרך, הישגים גבוהים בתיכון⁹

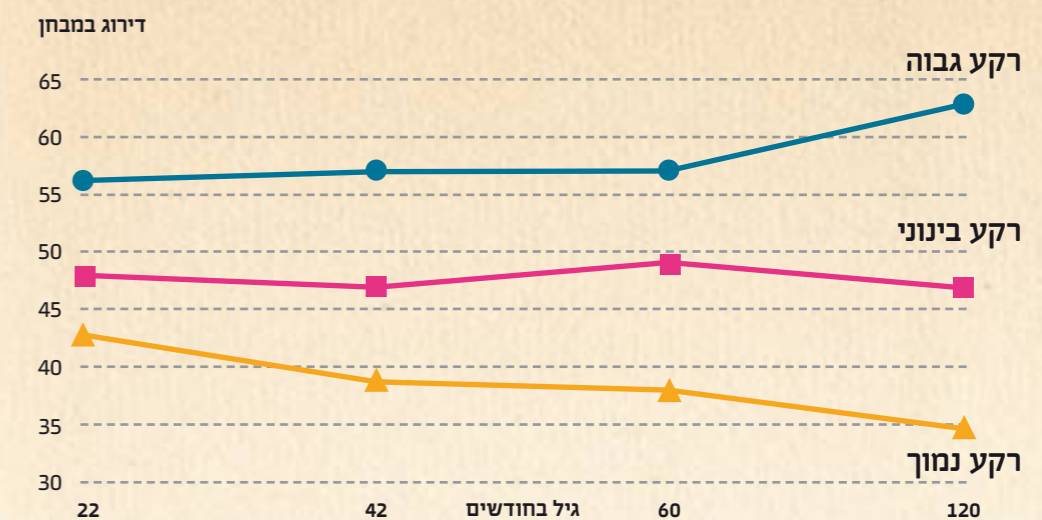
הקשר בין הזמן שהפעוטה שהה במסגרת חינוכית איכותית לבין תוצאות מבחנים בגיל 15

מבוסס על: נתוני פיז"ה 2016, בתוך: OECD (2018C). Early learning matters

* הפערים מתחילים כבר בינקות: הישגים גבוהים יותר לילדים מרקע גבוה³

הקשר בין יכולות קוגניטיביות של ילדים לבין הרקע החברתי-כלכלי (על פי השכלת האם)

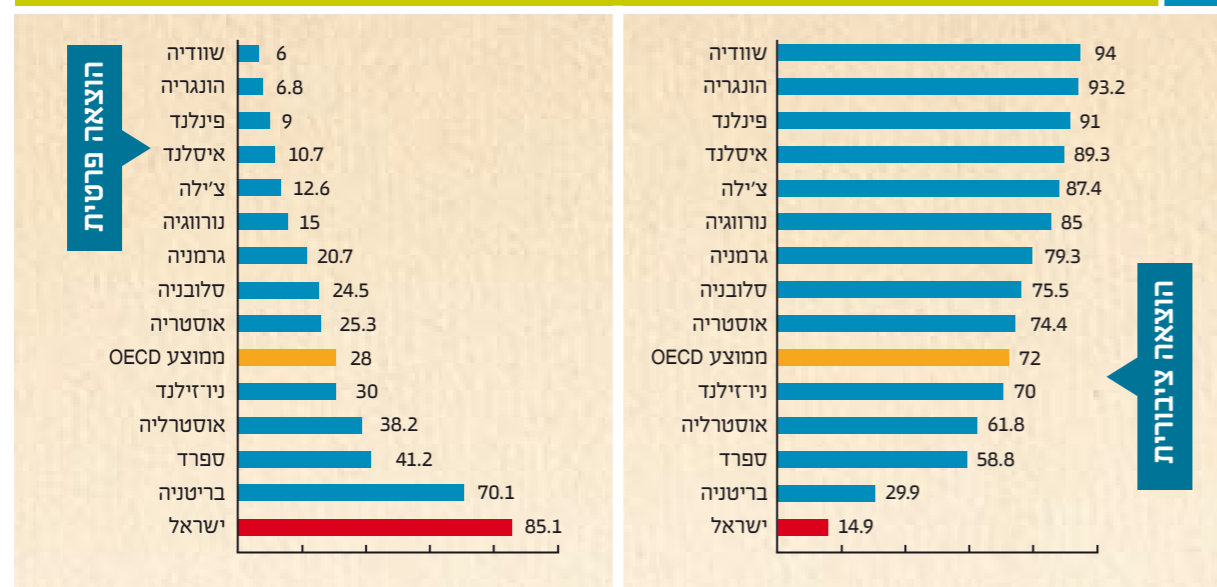
מתוך: שביט, פרידמן, גל ווקנין, מרכז טאוב / מקור: Feinstein, 2003

כך למשל, להורה הטרוד בקשיי הישרדות יש פחות פנאי להקריא ספר לבתו בת השנה או לדבר אליה ארוכות. למספר המילים שהילדה שומעת בשנותיה המעצבות יש קשר מובהק להתפתחותה הקוגניטיבית. מחקר שנעשה בארצות הברית הראה שילדים מרקע חלש שומעים הרבה פחות מילים מאשר ילדים מבתי עשירים.⁴ יתרה מזו, במחקר זה נמצא כי המילים שהם כן שומעים, כוללות איסורים רבים לעומת מעט חיזוקים, כמותאור בתרשים הבא.

שאר הפעוטות במדינת ישראל יישארו בבית, או ייכנסו לאחד המעונות שרובם אינם מסובסדים על ידי גורם ממשלתי כלשהו. חמור מכך, מעונות אלה אינם מצויים תחת פיקוח אחד וברור. בעוד ההורים ישובו לשגרת עבודתם כדי לפרנס את המשפחה הצעירה, ילדם הרך ישהה כשמונה שעות בכל יום במסגרת חינוכית טיפולית שאינה בהכרח מפוקחת או מסובסדת. רק בהגיעו לגיל שלוש, יוחל עליו חוק חינוך חובה וחינם. עד כה לא הוחלה רגולציה בתחום, על אף **דוח הסטנדרטים** להפעלת מסגרות חינוכיות לפעוטות משנת 2009 (הוועדה בראשות פרופ' רוזנטל)¹⁷ שפירט הצעות ברורות להבטחת איכות הטיפול, כוח האדם, הבטיחות ועוד במערך החינוך לגיל הרך.

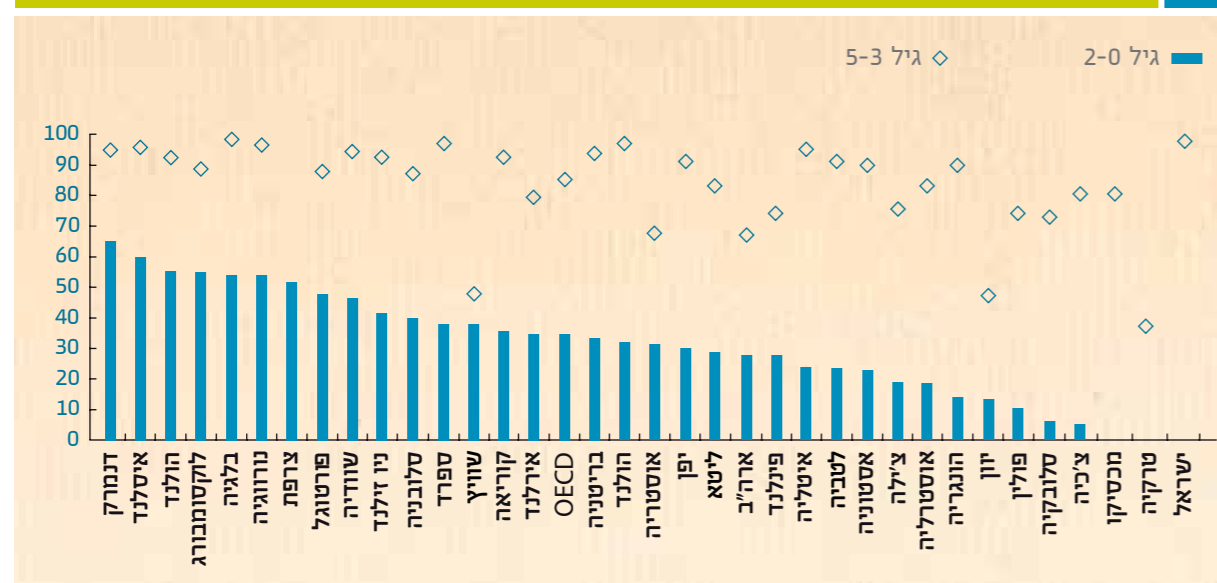
בהיעדר אחריות ממלכתית לחינוך בגיל הרך, ישראל ממוקמת במקום נמוך מאוד בעולם המערבי בשיעור הפעוטות הנמצאים במסגרות מפוקחות, ומדשדשת מאחור בהשוואה למדינות ה-OECD מבחינת החלוקה הכלכלית בין השתתפות המדינה להשתתפות משק הבית במימון המסגרות החינוכיות לילדים.¹⁸ הנתונים מצביעים על כך שהמימון הציבורי של מסגרות הגיל הרך (מלידה ועד גיל שלוש) בישראל עמד ב-2015 על כ-15% בלבד מכלל ההוצאה על מסגרות אלו. באופן השוואתי, בעוד בישראל ההשקעה לילד עומדת על 2,713 דולר בשנה (במונחי שוויון כוח קנייה), במדינות ה-OECD היא עומדת על 12,433 דולר בשנה בממוצע.¹⁹

*** הוצאה פרטית וציבורית על מסגרות טיפול בילדים מתחת לגיל 3, 2015**

מקור: חסון, י' ודגן בוזגלו, נ. (2019). מרכז אדוה: מידע על שוויון וצדק חברתי בישראל

*** יחסית לעולם: בישראל הכי פחות פעוטות במסגרות מפוקחות²¹**

מקור: OECD. (2018b). A broken social elevator? How to promote social mobility

גם ברמה הכלכלית המשקית הרחבה, מחקרים כלכליים מעדיים כי השקעה בהתפתחות תקינה של ילדים בגיל הרך היא השקעה טובה מאוד עבור ההתפתחות הכלכלית של המדינה ושל המגזר הפרטי. זאת משום שהדבר עשוי לצמצם תופעות עתידיות קשות הנובעות מעוני כגון עבריינות, אלימות ובעיות בריאות לרבות מחלות נפש.

"משוואת הקמון" הוכיחה כי השקעת דולר אחד בשלבי ההתפתחות הקריטיים מייצרת לחברה שבעה דולרים בהמשך חייה האדם, או שיעור תשואה (rate of return) של 13.7% לשנה.¹⁰ לפיכך, ככל שההשקעה נעשית מוקדם יותר – כך החיסכון הכלכלי גדל בטווח הרחוק.¹¹ הגם שההשקעה התקציבית-לאומית הנדרשת לצורך הסדרת תחום החינוך לגיל הרך גבוהה, מחקרים רבים מוכיחים כי היא עתידה להחזיר את עצמה למדינה ולחברה, במידה ניכרת ומשמעותית ביותר לעומת השקעה בשלבי החינוך האחרים. נתון זה רלוונטי בעיקר בכל הנוגע ליכולת ההשפעה על ילדים ממצב חברתי-כלכלי חלש.¹²

מדינות רבות בעולם, המכירות בחשיבותה האדירה של תקופת הגיל הרך הן בהקשר להתפתחות הילד עצמו והן לגבי איכותה והתפתחותה של החברה כולה, כבר מפעילות תכניות חינוכיות מובנות עבור ילדי הגיל הרך.¹³ נתונים ממדינות כמו נורווגיה וצרפת מצביעים על שיפור בתוצאות ובהישגי הלמידה בקרב ילדים להורים קשיים יום שזכו לחינוך מוקדם ואיכותי.¹⁴ בנורווגיה, למשל, תכנית לגיל הרך שיפרה את רכישת ההשכלה של ילדים מרקע חלש, ובצרפת, חינוך איכותי בגיל שנתיים שיפר הישגים לימודיים בכיתות ג'-ט'. ההשלכות ניכרות גם בטווחי זמן ארוכים יותר: ילדים מרקע חלש שהשתתפו בתכניות חינוכיות איכותיות כבר כפעוטות מאופיינים בשיעור נמוך של שימוש בסמים, בלידת ילדים בגיל מאוחר יותר וברכישת השכלה ותעסוקה איכותית.

הגדרת הבעיה

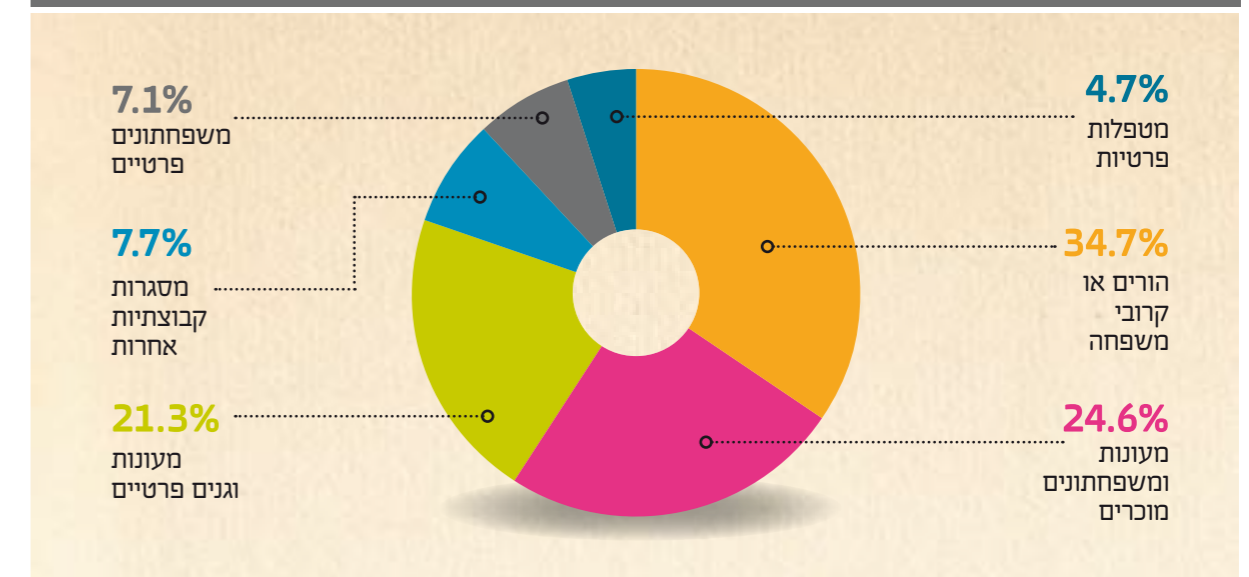
על אף הידע המשמעותי בנוגע לחשיבות החינוך בגיל הינקות, ולמרות המלצות רבות שניתנו לאורך השנים, מדינת ישראל לא קיבלה על עצמה אחריות חינוכית לתקופת חיים זו, וזאת בניגוד למעורבות שהיא מגלה בגילים מאוחרים יותר. במדינת ישראל של 2019 לא קיים מערך חינוכי הנותן מענה לכלל הפעוטות. המשמעות היא שדווקא בגיל הרגיש והפגיע ביותר, נפתח הפער הראשון בחייהם של פעוטות מוחלשים. מי שיש לו – מסתדר. מי שאין לו – מסתדר עם מה שיש, וזה לא מספיק.

זה מתחיל 15 שבועות אחרי הלידה, בתום חופשת הלידה בתשלום. האם צריכה להחליט אם להמשיך לשהות בבית עם התינוק שזה עתה נולד לה כשלושה חודשים נוספים, שבהם לא תקבל כל שכר, או לצאת לעבודה. כשתסתיים תקופה זו, היא נותרת לנפשה; החינוך שיקבל הילד מעתה ועד לגיל שלוש הוא פונקציה ישירה של המצב הכלכלי של המשפחה.

לפי נתוני משרד הכלכלה, רק כ-25% מהילדים מתחנכים במעונות ובמשפחותונים מפוקחים.¹⁵

*** רק רבע מהפעוטות לומדים במסגרות מפוקחות¹⁶**

התפלגות הילדים בגילאי 3 חודשים עד 3 שנים לפי הסדרי הטיפול

מבוסס על: פיקטלברג-ברמך, 2016

המצב בעייתי במיוחד ביישובים הערביים, שהם גם היישובים החלשים ביותר מבחינה חברתית-כלכלית. אף שנבנו מעונות במגזר הערבי, רק 4.3% מהפעוטות במגזר הערבי נמצאים במסגרות, בין השאר עקב אי-התאמה של השירות לצורכיהם.

להיעדר האחריות הממשלתית כמה היבטים. ראשית, אין גוף אחד שאחראי לחינוך תינוקות, פעוטות וילדים בגילי לידה עד 6. בפועל, מתקיים מצב בלתי סביר שבו השירותים המופעלים עבור ילדים בגיל הרך מפוצלים בין שלושה משרדי ממשלה – משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים (מעונות יום ומשפחתונים), משרד החינוך (גני ילדים והשירות הפסיכולוגי) ומשרד הבריאות (תחנות לבריאות המשפחה, מכונים להתפתחות הילד וקופות חולים). פיצול זה מוסיף על הקושי בפיתוח מדיניות אחודה ומתואמת לשם יצירת רצף מענים ראוי העומד בסטנדרטים ברורים ונתון לפיקוח מטעם הרשויות.

שנית, עלות השמתם של תינוקות ופעוטות במסגרות לגיל הרך יקרה עד מאוד, והעיקרון המנחה את הסבסוד הממשלתי ואת ההשתתפות בעלויות המשפחה הוא עבודת האם. עיקרון זה מחטיא את המטרה באופן כפול: הוא מסייע רק לאימהות עובדות, ומחמיץ דווקא את אלו המובטלות או העובדות בעבודות זמניות מזדמנות, הזקוקות לסיוע יותר מכול. והוא מקבע את התפיסה שהשמת הילד במסגרת לגיל הרך נעשית לאור חשיבות חזרתה של האם לשוק העבודה, ומתעלם מחשיבות ההימצאות במסגרת חינוכית איכותית עבור הרך הנולד עצמו.

הבשורה המשמחת היא שבשנים האחרונות נעשו מספר מהלכים על מנת לשפר את המצב.

1. לאור החלטת ממשלה, מוקמת בימים אלה **המועצה לגיל הרך**.²² בין תפקידיה: לתאם בין הגופים השונים ולהכין תכנית לאומית רב-שנתית לקידום הטיפול בתחום הגיל הרך ולהמלצה על סדרי העדיפויות ליישום.
2. **"התחלה טובה", במסגרת "360"** – התכנית הלאומית לילדים בסיכון²³ בתכנית שותפים חמישה משרדי ממשלה שחברו לג'וינט-אשלים, הפועלים במשותף ליצירת ראייה בין-משרדית כוללת בדגש על ילדים בגיל הרך, בעיקר בקרב ילדים הנתונים במצבי סיכון או שעלולים להיקלע אליהם. ועדת "התחלה טובה" יצרה הסכמות ושפה מקצועית אחודה שעל בסיסן מוטמעים המענים והעקרונות של "360" ברמה הארצית והרשותית.
3. **ביישובי הפריפריה הוקמו 50 מרכזים לגיל הרך (מג"ר)** במסגרת מודל בין-משרדי הפועל בתחומי הבריאות, הרווחה והחינוך. חלק מהמרכזים הוקמו ומנוהלים עד היום על ידי קרן רש"י. במרכזים קיים רכיב של העשרה לילדים בגיל הרך ולהוריהם, בתחומים מגוונים ואיכותיים, המאפשרים לילד ולהורה בילוי משותף בשעות הפנאי בסביבה איכותית ומעשירה המחזקת את הקשר ביניהם.
4. קרן רש"י בשיתוף עם ג'וינט-אשלים ועם משרד העבודה והרווחה פיתחו ומפעילים כיום את **"מיזם הינקות"**. המיזם עוסק בבניית תשתית ארגונית ובפיתוח השירותים והמענים להורים, לילדים ולצוותים חינוכיים-טיפוליים, בשמונה יישובים בפריפריה.²⁴
5. מעונות היום:

● את הסטנדרטיזציה של מעונות היום המפוקחים מקדמת תכנית **"מסגרות תחילה"** של האגף למעונות היום והמשפחתונים של משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים וג'וינט-אשלים שבבסיסה הכשרת הסגל הפיקוחי, הניהולי, ההדרכתי והחינוכי. תכנית זו, הפועלת בכ-95 מעונות, משמשת מודל לצורך הטמעה רחבה ומחוללת שינוי הדרגתי בסטנדרט הקיים במעונות היום המפוקחים.

● לאחר טרגדיות איומות שהתרחשו במעונות שאינם מפוקחים, אושר באוקטובר 2018 **חוק הפיקוח על מעונות היום לפעוטות**, שמטרתו להסדיר את מערך הפיקוח על מעונות היום והרישוי הממשלתי שלהם.²⁵ החוק החדש ייכנס לתוקף ב-1 בספטמבר 2019, ועיקרו הקביעה כי הפעלת מעון יום שמתופלים בו שבעה פעוטות לפחות מצריכה קבלת רישיון מהממונה על המעונות במשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים.

● במסגרת אימוץ המלצות ועדת טרכטנברג,²⁶ נעשו **מאמצים ישירים גם בתחום בינוי מעונות היום**; בתחילת 2012 החליטה הממשלה כי בתוך שש שנים יוגדל היצע מעונות היום כך שיספק מענה לכ-30 אלף ילדים נוספים.²⁷ לפי נתונים מסוף שנת 2017, עד אז נבנו 169 מעונות חדשים – פחות מ-40% מהיעד שהוגדר בהחלטת הממשלה.²⁸

המלצות

תקרות זכוכית נוצרות עוד בגילים המוקדמים ביותר. משפחות החיות במצוקה אינן יכולות להשקיע בילדן הפעוט כמו משפחות מרקע חברתי-כלכלי בינוני-גבוה שמעניקות לו מסגרת חינוכית-טיפולית איכותית, חוגי העשרה, ובעיקר אינטראקציות בין-אישיות בונות ומקדמות. המפתח לשבירת מעגל הקיפוח ולקידום מוביליות חברתית הוא התערבות מוקדמת. זוהי אסטרטגיה המבוססת על השקעה משמעותית בילדים ממצב חברתי-כלכלי נמוך, הטומנת בחובה הבטחה לשבירת מעגל ההעברה הבין-דורית של הקיפוח והמצוקה.

את המלצותינו ביססנו על שלושה עקרונות המקובלים על רוב המומחים העוסקים בתחום:

החינוך בגיל הרך קריטי עבור מדינת ישראל – הן ברמת הפרט והן ברמת החברה. מדובר בתקופת חיים שהיא חלון הזדמנויות חד-פעמי. החמצה שלו היא החמצה חברתית, ערכית וכלכלית.

יש לפעול להענקת חינוך וטיפול שיאפשרו הזדמנות התפתחותית שווה לכולם. מודגש כי במסגרת זו יינתן מענה חינוכי באמצעות גופים חינוכיים איכותיים, זמינים ונגישים לכל שכבות האוכלוסייה, לאור צורכי הילד ולא על בסיס הרצון לעודד אימהות לצאת אל שוק העבודה.

היעדר מדיניות כוללת וביזור הסמכויות בין משרדי הממשלה השונים מעכבים את קידום הנושא ומונעים מתן מעטפת כוללת של שירותים לפעוטות בגיל ינקות ולהוריהם.

אנו סבורים שהשינויים שנעשו בשנים האחרונות מבורכים וחשובים, אך אין בהם די. אנחנו אופטימיים, משום שההתקדמות שהצבענו עליה מעידה שהנושא נמצא על סדר היום הציבורי וחשיבותו ברורה למקבלי החלטות, וכמובן לציבור הרחב של הורים לפעוטות.

אנו סבורים שהגיעה השעה לקדם פתרון רחב, הוליסטי. להלן המלצותינו, שמטרתן **קבלת אחריות כוללת של מדינת ישראל על החינוך בגיל הרך**.

● **מסגרת חינוכית לכל ילד: הרחבת אחריות המדינה לחינוך מגיל שלושה חודשים ומתן אפשרות להורים לשלוח את הפעוטות למסגרת ציבורית, מפוקחת, איכותית ומסובסדת.**

מחקרים מראים שהטיפול המיטבי לילד עד גיל שנה לפחות הוא באמצעות הורה או מבוגר אחראי אחר, אשר מרוכז במתן מענה לצרכיו האישיים של התינוק או הפעוט. ואולם, מבחינת רוב ההורים זוהי שאיפה בלתי ריאלי שאינה מותאמת לסגנון החיים, לדרישות הקריירה ולצרכים הכלכליים. מאחר שאין מחלוקת על כך שתקופת החיים הראשונה היא קריטית מבחינת השלכותיה על התפתחות הילד, אנו ממליצים למדינה לקחת עליה אחריות מלאה. אנחנו סבורים שעל מדינת ישראל להכיר בזכות של כל רך נולד לקבל מענה מיטבי אשר יסייע בהתפתחותו התקינה, ולהעניק לו **אפשרות שווה לשהות במסגרת חינוכית-טיפולית** מוכרת, ללא תלות במצב עבודת האם. על מנת ליישם את ההמלצה הזו יש בצע כמה פעולות במקביל, ובאופן מידי:

- להקים צוות עבודה שיבנה וינהל תכנית פעולה בתחומים הבאים:
- **מערכת ציבורית: העברת אגף מעונות היום והמשפחתונים למשרד החינוך**, תוך הקצאת משאבים ראויים.
- **מפוקחת: הערכות ליישום נרחב של חוק הפיקוח על המעונות** וניסוח התקנות שטרם נוסחו, תוך הקצאת המשאבים הנדרשים. ובמקביל לבצע תהליך הסמלה של מסגרות פרטיות ראויות.
- **איכותית- איכות חינוך הטיפול: בניית מתווה הדרגתי ליישום "דוח הסטנדרטים"**²⁹ תוך התבססות על הנלמד בתכנית "מסגרות תחילה" ושימת דגש על עתודות כ"א איכותי.
- **מסובסדת:** דיפרציאלי, ע"פ הכנסה לנפש ודגש לסיבסוד גבוה בקרב אוכלוסיות מוחלשות.
- **לקדם בינוי של מעונות באופן הדרגתי**, ובראש ובראשונה בעבור אוכלוסיות בהדרה ובסיכון. אנו ממליצים להתחיל עם הקמת מעונות יום בחברה הערבית, תוך בדיקת ההתאמה התרבותית.

• כמו כן, אנו מציעים להסדיר תחילה את הפעלת מעונות היום והמשפחתונים על ידי ארגונים שיספקו את השירות למדינה (כדומה למודל הרשתות בחינוך העליסודי).

הסדרה זו תכלול קביעת קריטריונים לפרופיל הארגונים תוך מתן קדימות לארגונים שמטרתם חינוך וטיפול בגיל הרך בלבד, והגבלת מספר הגופים שבאפשרותם לספק את השירות כך שמספרם לא יעלה על חמישה בכל מחוז. דוגמה ליישום מודל דומה היא שירות האומנה, שבו הוכרו כמה ארגונים המתמחים בתחום זה אשר מבצעים את השירות עבור המדינה.

1. שביט, י', פרידמן, ג', גל, ג' ווקנין, ד'. (2018). אי שוויון מתהווה בגיל הרך: על הקשר בין עוני, גירויים חושיים, התפתחות הילד והישגים. מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל.
2. מבוסס על: P. Levitt & Center on the Developing Child at Harvard University (2009) as cited in Harvard University, Center on the Developing Child. (2016). From: <https://www.developingchild.harvard.edu/wp-content/uploads/2016/06/Best-Practices-to-Breakthrough-Impacts.pdf>, p. 15
3. שביט, י', פרידמן, ג', גל, ג' ווקנין, ד'. (2018). אי שוויון מתהווה בגיל הרך: על הקשר בין עוני, גירויים חושיים, התפתחות הילד והישגים, עמ' 10. מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל.
4. Hart, B., & Risley, T. R. (2003). The early catastrophe: The 30 million word gap by age 3. *American Educator*, 29(1), 4-9.
5. שם, עמ' 8.
6. שביט, י', פרידמן, ג', גל, ג' ווקנין, ד'. (2018). אי שוויון מתהווה בגיל הרך: על הקשר בין עוני, גירויים חושיים, התפתחות הילד והישגים. מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל.
7. שם: OECD. (2017). Meeting of the OECD Council at ministerial level, Paris, 7-8 June 2017: Update report 2017 – Inclusive growth.
8. שם.
9. OECD. (2018c). Early learning matters, p. 10. Retrieved from <http://www.oecd.org/education/school/Early-Learning-Matters-Project-Brochure.pdf>.
10. Heckman, J. J. (n.d.). Invest in early childhood development: Reduce deficits, strengthen the economy.
11. אוברקלייך, פ'. (2010). שלמות בגיל הרך – העסק של כלנו. עט השדה, 19-23.
12. וייסבלא, א'. (2015). מדיניות ציבורית בתחום החינוך בגיל הרך – סקירה משווה. הכנסת – מרכז המחקר והמידע.
13. שם.
14. OECD. (2018b). A broken social elevator? How to promote social mobility.
15. פינטלברג ברמון, א' והריסאולסקי, ר'. (2013). מעונות ומשפחתונים המוכרים על ידי משרד התמ"ת – תשע"א. ירושלים: משרד הכלכלה – מינהל מחקר וכלכלה.
16. פינטלברג ברמון, א'. (2016). אומון למספר הילדים המשולבים במסגרות חינוכיות טיפוליות פרטיות (דף מידע: תחום תעסוקת נשים, ילדים ומעונות יום), עמ' 7. משרד הכלכלה והתעשייה – מחקר וכלכלה.
17. דוח אשר נכתב בינואר 2011 כתוצר של הוועדה המייעצת בראשותה של פרופ' מיקי רוזנטל. ראו: משרד התעשייה המסחר והתעסוקה, אגף מעונות יום ומשפחתונים לגיל הרך. (2009). סטנדרטים להפעלת מסגרות חינוכיות לפעוטות: דו"ח ועדה מייעצת בראשותה של פרופ' רוזנטל.
18. פינטלברג ברמון, א' והריסאולסקי, ר'. (2013). מעונות ומשפחתונים המוכרים על ידי משרד התמ"ת – תשע"א. ירושלים: משרד הכלכלה – מינהל מחקר וכלכלה.
19. חסון, י' ודגן בוזגלו, נ'. (2019). הגירעון הטיפולי בישראל: מי נושאת בנטל וכיצד ניתן לצמצמו מרכז אדוה: מידע על שוויון וצדק חברתי בישראל.
20. שם.
21. OECD. (2018b). A broken social elevator? How to promote social mobility.
22. מדינת ישראל. (2017). חוק המועצה לגיל הרך, התשע"ז 2017. ספר החוקים 2658, עמ' 1129.
23. משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, משרד החינוך, המשרד לבטחון פנים, המשרד לקליטת העלייה, משרד הבריאות, מרכז השלטון המקומי בישראל וגוינת ישראל. (ללא תאריך).
24. *360: התכנית הלאומית לילדים ולנער בסיכון. <https://www.rashi.org.il/community-early-childhood>.
25. מדינת ישראל. (2018). 31 באוקטובר, חוק הפיקוח על מעונות יום לפעוטות, התשע"ט-2018. ספר החוקים 2753, עמ' 14.
26. הוועדה לשינוי כלכלי חברתי (ועדת טרכטנברג). (2011). דו"ח הוועדה לשינוי כלכלי חברתי.
27. משרד ראש הממשלה. (2012). 8 בינואר, החלטת ממשלה מספר 4088: שינוי בסדר העדיפויות בתקציב המדינה לשנת 2012 ויישום דוח הוועדה לשינוי כלכלי חברתי (ועדת טרכטנברג).
28. המרכז להעצמת האזרח: ממשל שעובד. בשבילנו. (2017). דו"ח מעקב: יישום החלטת הממשלה בנושא מעונות יום.
29. משרד התעשייה המסחר והתעסוקה, אגף מעונות יום ומשפחתונים לגיל הרך. (2009). סטנדרטים להפעלת מסגרות חינוכיות לפעוטות: דו"ח ועדה מייעצת בראשותה של פרופ' רוזנטל. <https://bit.ly/2B5oNw5> אוחזר מתוך

